

5. Kolcova V.A. *Socialno-psihologicheskie i duhovno-nravstvennie aspekti semi i semeinogo vospitaniya v sovremennom mire / Otv.red. V.A. Kolcova. – M.: Izd-vo «Institutpsihologii RAN», 2018. – 956 c.*

6. Kotlyarova, V.V. *Vzaimootnoshenie roditelei i detei v seme: filosofsko-psihologicheskie, socialnie i pedagogicheskie aspekti problemi / V.V. Kotlyarova, V.D. Medved, YU. A. Proskuryakova. - Tekst :neposredstvennii // Molodoiuchenii. - 2017. - № 1 (135). – 404-407 c.*

7. Tureshbaev A.T., Omarova U.SH., Kim S.T. *Elektronnii uchebник po informatike. / kaf. «PMiKT» KGU imKorkit Ata.-Kizilorda, 2001.*

8. Bailey, K. *Interview Studies in Methods of social research. Simonand Schuster, 4th ed. The Free Press, New York NY 10020.Ch8. 2016. – Pp.173-213.*

9. Crossman, Ashley. «*Social Surveys: Questionnaires, Interviews, and Telephone Polls.*»ThoughtCo, Aug. 26, 2020, from: thoughtco.com/sociology-survey-questions-3026559.

10. Ussenov S. *Didactic Conditions of Implementation of ICT in the Formation of Creativity of Future Teachers of Physics Asian Social Science; Vol. 11, No. 28;2015. ISSN 1911-2017 . E-ISSN 1911-2025/Published by Canadian Center of Science and Education.*

МРНТИ 14.23.17

<https://doi.org/10.51889/2021-3.1728-5496.23>

К.М. Метербаева^{1*}, Г.Адылбеккызы², А.Б. Елькеева¹

¹ Қазақ ұлттық қыздар педагогикалық университеті, Алматы қ., Қазақстан

² Кыргыз улуттук университети, Бішкек қ., Қырғызстан

ТӘРБИЕ – МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫҢ ЖЕКЕ БАСЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ МАҢЫЗДЫ ФАКТОРЫ РЕТІНДЕ

Аңдатпа

Мектеп жасына дейінгі бала тұлға ретінде тәрбие мен әлеуметтік қалыптасу жағдайларына және оның балалық шағында қалыптасатын белгілері мен қасиеттеріне және қоршаған шындықпен өзара әрекеттесуіне байланысты осы немесе басқа дамуды алған табиғаттың күрделі қоспасы екені анық.

Мақалада тәрбиенің жеке аспектілері, оның мектеп жасына дейінгі балалардың жеке басын қалыптастырудағы рөлі қарастырылады. Мектеп жасына дейінгі балалардың дамуында маңызды рөл атқаратын білім беру ортасы, оның психологиялық қауіпсіздігі және ата-аналық көзқарасы сипатталған. Мектеп жасына дейінгі балалардың даму кезеңдері мен ерекшеліктері, балалардағы психологиялық дағдарыстардың белгілері талданады. Сондай-ақ, мектепке дейінгі ұйым мен отбасының бала тәрбиелеудегі міндеттері мен, сол міндетке жетудің әдістері сараланады. Ең негізгі деп танылатын ынталандыру, өзін-өзі тәрбиелеу әдістеріне тоқталады. Зерттеу міндеті ретінде авторлар экономикалық формациялардың өзгеруі жағдайында тәрбиенің рөлін бағалау әрекетін анықтай отырып, тәрбиенің жеке аспектілері, оның мектеп жасына дейінгі балалардың жеке басын қалыптастырудағы рөлін қарастырады.

Теориялық талдау негізінде, мектеп жасына дейінгі балаларда жоғары моральдық- қасиеттерді тәрбиелемей, қазіргі қоғамға әлеуметтік бейімделген жеке тұлға қалыптасуы мүмкін мүмкін емес. Сондықтан да бұл гүлденген қоғамның гуманистік, адамгершілік, моральдық қасиеттерін бала бойына қалыптастырушы педагог-тәрбиеші болып табылатындығын негіздейді.

Сонымен қатар, баланың отбасындағы тәрбиесіне ерекше назар аударылады және достық, сенім, назар мен құрмет, психологиялық қолдау, команданың әр мүшесінің қауіпсіздігіне қамқорлық және баланың жеке басын тәрбиелеудегі гуманистік көзқарас сияқты мектеп жасына дейінгі балалардың психологиялық қауіпсіздігінің маңызды шарттары анықталады. Авторлар

білім беру, басқа іс-шаралар сияқты, оның қатысушыларының үйлесімділігі мен диалогтылығын болжайды деген қорытынды жасайды. Жоғарыда айтылғандардың негізінде қазіргі заманғы мектеп жасына дейінгі баланы тәрбиелеу бойынша ұсыныстар тұжырымдалған.

Түйін сөздер: білім беру ортасы, дағдарыс, психологиялық қауіпсіздік, коммуникативті, заттық-дамытушы орта, қозғалыс

Метербаева К.М.^{1}, Адылбекқызы Г.², Елькеева А.Б.¹*

¹*Казахский национальный женский педагогический университет, г. Алматы, Казахстан*

²*Кыргызский национальный университет, г. Бишкек, Кыргызстан*

ВОСПИТАНИЕ КАК ВАЖНЫЙ ФАКТОР ФОРМИРОВАНИЯ ЛИЧНОСТИ ДОШКОЛЬНИКОВ

Аннотация

Совершенно очевидно, что дошкольник как личность представляет собой сложный сплав заложенных от природы задатков, получивших то или иное развитие в зависимости от условий воспитания и социального формирования, и приобретенных черт и качеств, формирующихся у него на протяжении всего детства и под влиянием взаимодействия с окружающей действительностью. В качестве исследовательской задачи авторами была определена попытка оценить роль воспитания в условиях смены экономических формаций, рассмотрены отдельные аспекты воспитания, ее роль в становлении личности детей дошкольного возраста.

На основе теоретического анализа обосновывается мысль о том, что, без воспитания у дошкольников высоких нравственно-моральных качеств нельзя получить человека, социально адаптированного в современное общество, что именно педагог является основным транслятором гуманистических, нравственных, моральных устоев благополучного общества.

В статье рассмотрены отдельные аспекты воспитания, ее роль в становлении личности детей дошкольного возраста. Описывается образовательная среда, ее психологическая безопасность и родительские установки, которые играют важную роль в развитии дошкольников. Проанализированы этапы и особенности развития дошкольников, признаки психологических кризисов у детей.

Особое внимание в статье уделяется направленности воспитания ребенка в семье и определяются такие важные условия психологической безопасности дошкольников как дружба, доверие, внимание и уважение, психологическая поддержка, забота о безопасности каждого члена коллектива и гуманистический подход в воспитании личности ребенка. Авторы делают выводы о том, что воспитание, как никакая другая деятельность, предполагает совместность и диалогичность её участников. На основе вышеизложенного сформулированы рекомендации по воспитанию современного дошкольника.

Ключевые слова: образовательная среда, кризис, психологическая безопасность, коммуникатив, материально-развивающая среда, движение.

К.М. Meterbayeva¹ G.Adilbekkisi² A.B. Elkeyeva¹

¹*Kazakh national women's pedagogical university Almaty, Kazakhstan*

²*Kyrgyz national University, Bishkek, Kyrgyzstan*

THE ROLE OF PRESCHOOL EDUCATION IN CHILDREN'S LIVES

Abstract

The article is devoted to modern problems of education of preschool children. The authors describe the educational environment, its psychological safety and parental attitudes, which play an important role in the development of preschool children. Stages and features of development of preschool children, signs of psychological crises in children are analyzed. Special attention is paid to the orientation of the child's upbringing in the family and defines such important conditions for the psychological safety of preschoolers as friendship, trust, attention and respect, psychological support,

concern for the safety of each member of the team and a humanistic approach to the upbringing of the child's personality. Based on the above, recommendations for the education of a modern preschool child are formulated.

Keywords: educational environment, crisis, psychological security, communicative, material-developing environment, movement.

Кіріспе. Тәрбие – бұл өте жауапты процесс. Бұл мектеп жасына дейінгі балаларды тәрбиелеу және мектепке дейінгі білім беру туралы екі есе жауапты. Жеке қасиеттерді қалыптастыруға әсер ететін білім беру іс жүзінде баланың өмірінің алғашқы айларынан басталады, дегенмен бұл жаста жеке қасиеттер әлі көрінбейді [1]. Мектепке дейінгі тәрбие мен білім берудің мақсаты – әрбір балаға базалық білім беру, базалық мәдениет негіздерін (сенсорлық дамыту, ақыл-ой, эстетикалық, адамгершілік тәрбие) беру. Мектепке дейінгі тәрбиенің міндеттері:

- бала денсаулығын нығайту;
- эмоционалдық көңіл-күй;
- зияткерлік дамуды;
- ерікті дамуды қамтамасыз ету болып табылады.

Мектеп жасына дейінгі баланы тәрбиелеуде ата-аналардың маңызы зор. Олардың көзқарасы мен мінез-құлқымен олар балаға үлгі көрсетеді. Сондықтан отбасындағы ұрыс пен жанжалдасулардан аулақ болуға тырысу керек. Ата-аналардың азғындық қарым-қатынасы нәтижесінде (денелік зорлық-зомбылық, маскүнемдік және т.б.) мектеп жасына дейінгі баланың әлеуметтенуінің типтік емес шарттары пайда болуы мүмкін, бұл өз кезегінде оның дамуына теріс әсер етеді. Сонымен қатар, мектеп жасына дейінгі балалардың дамуында білім беру ортасы мен оның психологиялық қауіпсіздігі маңызды рөл атқарады. Баланың сәттілік сезімі пайда бола ма, жоқ па, керісінше психикалық және денсаулығының бұзылуы білім беру ортасының ұйымдастырылуына байланысты. Сондықтан мектеп жасына дейінгі баланы тәрбиелеудегі тәрбиешілер мен ата-аналар осы үлкен әлемдегі кішкентай адамның сәтті әлеуметтенуіне ықпал ететін қолайлы жағдайлар жасауға тырысуы керек.

Зерттеу материалдары мен әдістері. Әр жаста баланың дене, психикалық және әлеуметтік дамуының өзіндік деңгейі болады. Жас ерекшеліктері-өмірдің белгілі бір кезеңіне тән анатомиялық, физиологиялық және психикалық қасиеттер [2]. Тамаша педагог, әрі психолог К.Д. Ушинский баланың дамуын жеке өзінің белсенді ойлауы мен таным әрекеті еңбегінің жемісі деп атап көрсетті. Ол баланың сезімдік танымына ерекше көңіл аудара отырып, баланың тілінің шығуы, ақыл-ой, адамгершілік тәрбиесін беру арқылы адам болып қалыптасады, - деп атап көрсетті [3]. Бала тіл арқылы өз ойын нақты бейнелеп бере алады. Қандай еңбекті болса да өз ана тілінде барлық ынта-ықыласымен терең танып біле алады. Сондықтан ана тіліндегі еңбектерді оқып беру арқылы тек адамгершілігі мен ақыл-ой жағынан дамытып қоймай, азаматтығы жағынан дамытуды ескеру керек. Жас ерекшеліктерін ескеру негізгі педагогикалық принциптердің бірі болып табылады. Осының арқасында баланың дамуы үшін ең қолайлы күнделікті тәртіпті, әртүрлі іс-әрекеттерді, оқу-тәрбие жұмыстарының нысандары мен әдістерін анықтауға болады. Мектепке дейінгі балалар 3 жастан 7 жасқа дейінгі кезең болып саналады. Кіші жас (3-4 жас) – мектеп жасына дейінгі баланың дамуындағы маңызды кезең. Осы кезеңде бала ересектерге, құрдастарына және объективті әлемге жаңа көзқарас танытады. Мұнда баланың өміріндегі "үш жылдық дағдарыс" сияқты маңызды кезеңді бөліп көрсету керек. Ол бірнеше айға созылуы мүмкін және әртүрлі қарқындылықпен жүреді - деп, И.Мұқанов дағдарыстың тән белгілерін көрсетеді:

- мойындамау;
- қырсықтық;
- озбырлық;
- құнсыздануы;
- шапшаңдық;
- бүлікшіл;
- дербестік [4].

Дағдарыс әлеуметтік қатынастардың дағдарысы, жақын ересектерден бөліну және баланың өзін-өзі тануының қалыптасуымен байланысты. Бұл өзіңіздің "Мен" - ді іске асыру және бекіту қажеттілігін көрсетеді. Үш жастағы бала отбасындағы психологиялық жағдайға күрт жауап бере бастайды. Сондықтан ата-аналар үшін отбасының кішкентай мүшесі дағдарыс жасына келгенде бір-бірімен қарым-қатынаста үйлесімділікті сақтау өте маңызды. 4-5 жасында балалардың дене мүмкіндіктері артады. Қозғалыс сенімді және әр түрлі болады. Қозғалыс іс-әрекеті саналы, белсенді, және мақсатты бола бастайды. Сондықтан дамудың осы кезеңінде балалармен мүмкіндігінше қимылды ойындар ойнау, би қимылдарын, дөңгелек би ойындарын үйрету керек. Балалар эмоционалды түрде тұрақты, аз көңіл-күйге ие болады, құрдастарына ойын серіктестері ретінде қызығушылық таныта бастайды. Бұл жаста, басқалар сияқты, балалар ертегілерді тыңдауға да қызығады. 5-6 жасында бала өз мінез-құлқын, сондай-ақ назар аудару және есте сақтау процестерін, эмоционалды реакцияларды басқара алады. Сонымен қатар, бұл жаста қиялдың дамуы жетекші мәнге ие болады да, осы жастағы балалар әдемі, эстетикалық құндылыққа қызығушылық танытады. Бұл туралы М.Жұмабаев баланың жан тәрбиесі мен тән тәрбиесінің маңыздылығының сөз етіп, жан тәрбиесіне күшті көбірек жұмсау қажеттігін көрсетеді. Өйткені «Адамның қымбат нәрсесі де сол жан. Қиын тәрбие тілейтін де сол жан», – деп ұғындырса [5], аль-Фараби өзінің педагогикалық көзқарасында мінез тәрбиесіне ерекше көңіл бөліп, мінезділік бақытты болудың негізгі шарттарының бірі деп қарастырған. Кейбір адамдар қолындағы бақытынан оп-оңай айырылып қалады, кейде бақытсыздыққа ұшырайды. Оны мұндай күйге түсіретін – өзінің нашар мінезі. Сондықтан, жаны мен тәнін тәрбиелеуді бесіктен бастаған жөн, – деп ғұлама тұжырымдайды [6].

6-7 жасында дененің сәйкестігі өзгереді, аяқ-қолдар созылып, дене ұзындығы мен бас шеңберінің арақатынасы мектеп жасындағы параметрлерге жақындайды, жүйелі оқуды бастау үшін интеллектуалды алғы шарттар қалыптасады. Бұл ақыл-ой белсенділігінің өсіп келе жатқан мүмкіндіктерінен көрінеді. Балаларды мектепке дейінгі тәрбиелеу баланың жеке басын – мінезін, қабілеттерін, дағдыларын одан әрі дамытудың өзіндік негізі деп санауға болады. Сондықтан мектеп жасына дейінгі балаларды отбасында тәрбиелеу өте маңызды, өйткені баланы болашақ өмірге ақыл-ой және психологиялық тұрғыдан дайындау керек, қарапайым білімге, қарым-қатынас дағдыларына, ең бастысы-махаббат пен қамқорлыққа үйрету керек. Бұл жастағы балалар әкелері мен аналарына, аталары мен әжелеріне, тәрбиешілері мен ертегі кейіпкерлеріне еліктейді. Сондықтан, ата-аналар өз сөздері мен іс-әрекеттерін қадағалап отыруы керек, адамдар туралы жаман сөйлемейді керек, жаман істер жасамауы керек.

Отбасындағы мектеп жасына дейінгі балаларды тәрбиелеудің екі негізгі бағыты бар:

- мектепке дайындық;
- өмірде оған көмектесуге арналған балада белгілі бір жеке қасиеттерді дамыту.

Мектеп жасына дейінгі баланың адамгершілік қасиеттерін қалыптастыру қажет: үлкендерді құрметтеу, құрдастарымен достық қарым-қатынас, басқа адамдардың қайғысы мен қуанышына қарай жауап беру, адамгершілік сезімдер мен қатынастардың тиімді көрінісіне қол жеткізу, олардың әлеуметтік бағыты, жауапкершілік қағидаттарын тәрбиелеу.

Ал балалардың ақыл-ой тәрбиесі әріптерді білуден, оқу және санау қабілетінен басқа, жан-жақты дамуды, психологиялық бейімделу қабілетін, қарым-қатынас жасауды білдіреді. Балабақшадағы тәрбие, ең алдымен, балаларды қоғамда өмір сүруге үйретуге, айналадағы адамдармен қарым-қатынас пен өзара әрекеттесудің қажетті дағдыларын қалыптастыруға бағытталған. Мектеп жасына дейінгі балалар үшін құрдастарымен қарым-қатынас үйлесімді дамудың қажетті элементі болып табылады. Көптеген ата-аналар баланың балабақшаға бейімделу процесінен қорқады. Алайда, сауатты педагог-тәрбиеші үй балаларының мектеп ұжымына бейімделуінде кездесетін қиындықтардың айырмашылығын ескере отырып, бұл процесті тегістеуге және оны ауыртпалықсыз жүргізуге мүмкіндік береді. Бала алғашқы тәуелсіздік дағдыларын ойын барысында және басқа балалармен қарым-қатынас кезінде игереді, бұл баланың үйде және болашақта мектепте өзін-өзі ұйымдастыруына негіз болады. Сондай-ақ, балабақшадағы тәрбиенің мақсаттары баланың ақыл-ой, дене, адамгершілік және эстетикалық дамуы болып табылады. Мұнда тәрбиешінің басты міндеті-балаларға түрлі іс-шараларды ұсыну. Бұл музыка, жапсыру, құрас-тыру, сурет, дене шынықтыру және т.б. болуы мүмкін.

Мектепке дейінгі ұйым мен отбасындағы балалар тәрбиесінің ең маңызды міндеті - оларды қажетті өмір сүру процесіне дайындау болып табылады. Мұнда балаларға өзін-өзі тәрбиелеуде, көбінесе ұнамсыз жайды сезініп, сонымен күресуден бастауға бағыт беріледі. Өзін-өзі тәрбиелеу үшін алдымен мақсат қою, күш-жігер жұмсау, өзін-өзі бақылау мен өз ісіне талдау жасап отыруға міндетті. Осы міндетті орындауда төмендегідей тәрбиелеу *әдістерін* балалардың бойына сіңіруіміз қажет:

- жеке міндеттеме – белгілі мерзім аралығында өзі атқаратын міндеттерді таңдап алып, өзіне-өзі есеп беріп, қызмет көрсету. Мәселен, иландыруға ұқсас өзін-өзі міндеттеу әдісі. Оны бала өз кемшілігін жою үшін қолданылады. Берілген тапсырманы күш-жігерін жұмылдырып, ойланып істеуге жаттығады;

- белгілі бір тапсырманы орындау барысында енжарлық көрсеткен бала өзін-өзі міндеттеу, өзін-өзі бұйыру әдісін қолданады;

- өзіндік есеп беру- берілген тапсырманы орынау, баланың өз ісі-әрекетіне жауаптылығы, жолдастарымен санасуы;

- баланың өз іс-әрекетіне талдау жасауы, өзінің кейбір әрекетіне сын көзбен қарап, себебін білгісі келуі, оны жоюға тырысуы;

Ал, *ынталандыру әдісі* мектеп жасына дейінгі баланың мотивациясын және оны қоршаған адамдарға эмоционалды қатынасты дамыту балабақшаның оқу-тәрбие процесінің субъектілерін жақындастырады. Егер сіз баланың құрдастарымен, ата-аналармен, тәрбиешілермен қарым-қатынас жүйесін жетілдірсеңіз және мектепке дейінгі барлық субъектілердің оң өзара әрекеттесуі үшін жағдай жасасаңыз, балабақшадағы әртүрлі іс-шараларға мектеп жасына дейінгі балаларды ынталандыру сәтті болады.

Нәтижелері. Мектеп жасына дейінгі балада дамитын негізгі төмендегідей жеке әлеуеттің құрылымы талданды:

- танымдық;
- коммуникативті;
- құндылық;
- көркемдік;
- дене.

Бұл аталған жеке әлеуеттер «Денсаулық», «Таным», «Қатынас», «Әлеуметтік орта», «Шығармашылық» білім беру салаларымен тығыз бірлікте қарастырылды. Онда балаларды командалық жұмыс, креативтілік, коммуникативтілік-тілдік, сыни - тұрғыдан ойлау әдістерін қолдана отырып талдау жасалынды.

Балабақшада білім берудің аталған әдістерін қолдану қажетті нәтижеге қол жеткізуге және топтағы балалардың жеке ерекшеліктерін ескеруге мүмкіндік берді. Білім беру ортасы – бұл белгілі бір үлгі бойынша жеке тұлғаны қалыптастырудың эсері мен шарттарының жүйесі, сондай-ақ әлеуметтік және заттық-дамытушы ортаның дамуы үшін мүмкіндіктер жүйесін құрайды.

Ұйымдастырылған оқу қызметтері мен түрлі іс-әрекеттерде аталған әдістерді пайдалану арқылы балалар төмендегідей білік, дағдыларды меңгеруі керек.

- қоршаған орта туралы білімінің болуы және оны әртүрлі жағдайларда қолдана алуы;
- өз бетімен және басқалармен ынтымақтастықпен командалық жұмыс істей білуі;
- креативтілік ойлау қабілетін меңгеруі, коммуникативтілік-тілдік қабілетінің болуы;
- өз құрдастарымен және ересектермен өзара қарым-қатынас жасау білуі;
- әр тапсырылған тапсырманы сыни-тұрғыдан ойлай білуі;

Педагогикалық процеске қатысушылардың өзара әрекеті, мектепке дейінгі білім беруді дамытудың білім беру ортасы төмендегідей компоненттерден тұрады:

- заттық-дамытушылық орта; «Балалар сұлулық әлемінде, яғни ойын, ертегі, ән, сурет, қиял және шығармашылық әлемінде, өмір сүруі керек. Бұл әлем баланы қоршап алуы қажет...», – деп В.Сухомлинский айтқандай, мектепке дейінгі жастағы балалардың қалыпты дамып, жетілуі үшін қажетті дамытушы ортаны қалыптастыру керек.

Заттық-дамытушы орта – педагогикалық үрдісті жүзеге асыруға қажетті уақыт пен кеңістік жағынан жүйелі ұйымдастырылған, қажетті заттармен, ойын құралдарымен жабдықталған эстетикалық, психологиялық-педагогикалық шарттардың жиынтығы. Бұндай ортада бала белсенді танымдық, шығармашылық іс-әрекетке қосылады, қызығушылығы дами түседі, қиялы, ақыл-ой және бейнелік қабілеттері, қарым-қатынас жасау дағдысы дамиды, ең бастысы, үйлесімді тұлға дамуы жүзеге асады.

Дамытушы орта баланың өзіне деген сенімділігін арттыруға, оны бойына сіңіруіне септігін тигізеді, мектеп жасына дейінгі балаға өз қабілеттерін сезіну және қолдануға мүмкіндік береді, өз қабілетін, шығармашылық шешімдер қабылдай алу дағдыларын дамытады.

- мектепке дейінгі білім беру мазмұны. Мектепке дейінгі білім беру - баланың тұрақты дамуын, тұлғаның адамгершілік, интеллектуалдық, эстетикалық, дене жағдайларын үнемі жетілдіруді қамтамасыз ету мақсатында жас ұрпаққа білімді, мәдениетті жетілдіру және сақтауға бағытталған оқыту мен тәрбиелеу үдерісі.

Оқу процесінің психологиялық-педагогикалық қауіпсіздігі – бұл баланың қадір-қасиетіне, психикалық әл-ауқатына, әлемді дұрыс қабылдауға және өзіне деген көзқарасынан психологиялық қорғалу жағдайы мен баланың толыққанды дамуының, оның денсаулығын сақтау мен нығайтудың маңызды шарты [7]. Теріс әлеуметтік тәжірибелер әлемге деген көзқарастың ұрыс емес негізін құрайды. Білім беру ортасындағы қауіп-бұл жеке және сенімді қарым-қатынастың маңызды негізгі қажеттілігінің қанағаттанбауы, нәтижесінде деструктивті мінез-құлық пен психикалық және денсаулықтың бұзылуына бейімділік болып табылады.

Осыдан психологиялық - педагогикалық қауіпсіздікті қамтамасыз ететін маңызды жағдайлар қарастырылады:

– достық қарым-қатынас (бір-біріне деген сенім, назар мен құрмет, психологиялық-педагогикалық қолдау, команданың әр мүшесінің қауіпсіздігіне қамқорлық және т.б.);

– педагогтың тұрақты ұстанымы-баланың жеке басына гуманистік көзқарас.

Білім беру ортасы балада сәттілік, іс-әрекеттің тиімділігі сезімін тудыруы керек, соның негізінде өзі туралы жағымды ойлар мен жағымды әлеуметтік тәжірибелер қалыптасады, бұл өз кезегінде тұлғаның даму мүмкіндіктерін кеңейтіп баланың белсенділігін ынталандырады.

Нәтиженің талқылануы. Зерттеу нәтижесін талқылау барысында мектеп жасына дейінгі балалар өте жігерлі, және әр нәрсеге қызығушылық танытатыны белгілі болды. Мектепке дейінгі жас – бұл балалар әлем туралы көп нәрсені білетін және жаңа дағдыларды игеретін кезең. Бұл өте жақсы естіледі, бірақ мектеп жасына дейінгі балалардың барлық ата-аналары олардың қайтымсыз энергиясымен күресудің қаншалықты қиын екенін де біледі. Сондықтан да мектеп жасына дейінгі балаларды тәрбиелеуге арналған бірнеше кеңестерді *анықтадық*:

- *Балада қарым-қатынас дағдыларын дамыту*

Мектеп жасына дейінгі балалардың қарым-қатынас дағдылары өте маңызды. Олар неғұрлым жақсы дамыған болса, бала балабақшаға барғанда басқа балалармен және тәрбиешілермен тіл табыса алады.

- *Баланы жақсы тыңдаушы болуға үйрету*

Мектепке дейінгілердің еркелігін орныдау қиын екенін ата-аналар жақсы біледі. Алайда, балабақшада ол әр түрлі іс-әрекеттерге қатысуы керек: ән айту, сурет салу, тәрбиешінің түсіндірмелерін тыңдау және т.б. Мұның бәрі оған табандылық пен шоғырлануды қажет етеді. Егер сіз оған жақсы тыңдаушы болуды үйретсе, бұл оған балабақшадағы барлық іс-шараларға белсенді қатысуға көмектеседі.

- *Топтық жұмысқа ынталандыру*

Бала балабақшаға барғанда, ол күнделікті уақытының көп бөлігін басқа балалармен және тәрбиешілермен бірге өткізеді, әртүрлі топтық іс-шараларға қатысады және т.б. Бұл командалық жұмыс дағдыларын қажет етеді. Сіз бұл шеберлікті баламен үйде ойын ойнау арқылы дамыта аласыз.

- *Баланы нұсқауларды орындауға үйрету*

Бала кезімізде біз нұсқаулар мен нұсқауларды орындау арқылы жаңа нәрсені үйренеміз. Алайда, егер бала нұсқауларды қалай орындау керектігін білмесе, бұл қиын болуы мүмкін. Балабақшада бала тәрбиешіден нұсқаулар алады, әртүрлі іс-шараларға қатысады, көбінесе ойын. Балаңызға онымен ойын ойнау арқылы нұсқауларды қалай орындауға болатындығын үйретіңіз. Оған көңілді тапсырмалар беріңіз және оларды балаңызбен бірге орындаңыз.

- *Баланы кеңсе тауарларымен жұмыс істеуге үйрету*

Балабақшада бала қарындаштар, киізден жасалған қаламдар, қайшылар, пластилин, желім және т.б. сияқты заттарды қолдануды қажет ететін іс-шараларға көп уақыт жұмсайды. Баланы сурет салуға және жазуға шақырыңыз. Сіз оған әріптер, сандар және т. б. жазуды үйрете аласыз

- *Күн тәртібін орнатыңыз*

Балаға күн тәртібін орнату өте маңызды. Балаға ойын, тамақтану, ұйқы және басқа да әрекеттер уақытын анықтаңыз. Бұл ғана емес, баланы оқу қызметіне үйрету ғана емес, өз уақытын тиімді пайдалануға көмектеседі. Тағы бір артықшылығы, Содан кейін сіз балаға уақытында тамақтану немесе ұйықтау туралы әрдайым еске салудың қажеті жоқ екендігі күн тәртібін орындаудың тағы бір ерекшелігі болып табылады.

- *Балаға тым қатал болмауға тырысу*

Тәртіпті қатаңдықпен шатастырудың қажеті жоқ. Егер сіз баланы тым қатал ұстасаңыз, ол жиі қыңыр болады. Оның орнына, балаңызбен достық қарым-қатынас жасаңыз, ол сізбен қорқынышсыз сөйлесе алатындай етіп оның сеніміне ие болыңыз. Бұл сонымен бірге онымен эмоционалды байланысыңызды нығайтады.

- *Баланы есірікке бой алдырмау*

Балаға тым қатал да, тым жұмсақ та болмаңыз. Баламен қарым-қатынаста тепе-теңдікті ұстаңыз. Егер бала есірікке бой алдырса, оны елеменіз. Егер баланың есірікке белгілі бір нәрседен туындаса, оның назарын басқа нәрсеге аударыңыз. Мұндай жағдайларда жасай алатын ең жақсы нәрсе – бұл мінез-құлықтың себебін анықтау. Мүмкін, бала аш, ұйқысы қанбаған немесе шаршаған.

- *Баланы жақсы мінез-құлқы үшін мадақтау*

Егер ол жақсы нәрсе жасаса, баланы мадақтаңыз. Бұл ол үшін оң шешім. Екінші жағынан, егер бала өзін дұрыс ұстамаса, оған көрсетіңіз. Сонда бала жаман әрекеттердің әрқашан оған салдары болатынын түсінеді.

- *Балаңызға жақсы үлгі көрсету*

Бала көп уақытын сізбен өткізеді. Сіз өзіңізді қалай ұстайсыз, және нені қалай жасайсыз - мұның бәрі олардың дамуына әсер етеді. Бала сізден жақсы нәрсені үйренуі үшін оған үлгі болыңыз.

- *Күшті байланыстар жасау*

Баланы тәрбиелеу қиын міндет болуы мүмкін. Бірақ балалар үшін де, ата-аналар үшін де бұл даму кезеңі. Ата-аналар үшін баламен бірге көңілді іс-шаралар өткізу маңызды. Бірлесіп жұмыс істеу балаға сенім мен күшті эмоционалды байланысты нығайтуға көмектеседі. Сіз өзіңіздің балаңыз үшін ата-ана болуыңыз керек және сонымен бірге ол әрқашан сене алатын дос болуыңыз керек.

Қорытынды: Тәрбиенің негізі мектепке дейінгі кезеңнен басталуына байланысты балаларда жеке мәдениеттің негізі қаланатыны, қабілеттер дағдылардың дамитындығы байқалады. Өйткені, дәл осындай қызықты және қиын кезеңде ескере отырып педагогтар мен ата-аналар тәрбиені дұрыс ұйымдастыра білсе, оны шебер және сауатты түрде бағыттай алса, онда тәрбиелеу мектеп жасына дейінгі балалардың дамуы мен жеке қалыптасуының маңызды факторы бола алады.

Сондықтан ата-аналар мен тәрбиешілер кез-келген тосынсыйға дайын болу үшін көп нәрсені білуі қажет. Мектеп жасына дейінгі баланы өз бетінше ойлауға, басқа адамдармен санасуға, өзін-өзі тәрбиелеуге, әртүрлі жағдайлардан қорытынды жасауға үйрету керек.

Пайдаланылган әдебиеттер тізімі:

1. Гамезо М.В., Петрова Е.А., Орлова Л.М. *Возрастная и педагогическая психология*. – М.: Педагогическое общество России, 2003. – 512 с.
2. Лобанова Е.А. *Дошкольная педагогика: учебно-методическое пособие*. – Балашов: Николаев, 2005. – 76 с.
3. Ушинский К.Д. *Таңдамалы шығармалары*. – Алматы: Жазушы, 1949. – V том. – 341 б.
4. Мұқанов И. *Жас және педагогикалық психология*. – Алматы, 1981. – 246 б.
5. Жұмабаев М. *Көп томдық шығармалар жинағы. 2 том*. – 2008. – 208 б.
6. *Он томдық шығармалар жинағы Әл-Фараби, Әбу Насыр; [ауд.: Т. Ғабитов [ж.б.]; құраст.: Ә.Нысанбаев, Ғ.Құрманғалиева, Н.Сейтахметова ; ғыл. ред. Ә.Н. Нысанбаев]*. – Астана: Лотос. – Астана, 2007. – 336 б.
7. Баева И.А. *Психологическая безопасность в образовании: Монография*. – СПб.: СОЮЗ, 2002. – 271 с.

Referense:

1. Gamezo M.V., Petrova E.A., Orlova L.M. *Vozrastnaia i pedagogicheskaia psihologia*. – М.: Pedagogicheskoe obşestvo Rosii, 2003. – 512 s.
2. Lobanova E. A. *Doşkõlnaia pedagogika: uchebno-metodicheskoe posobie*. – Balaşov: Nikolaev, 2005. – 76 s.
3. Uşinski K.D. *Tañdamaly şyğarmalary*. – Almaty: Jazuşy, 1949. – V tom. – 341 b.
4. Mūqanov İ. *Jas jäne pedagogikalıy psihologia*. – Almaty, 1981. – 246 b.
5. Jūmabaev M. *Köp tomdyq şyğarmalar jinağy. 2 tom*. – 2008. – 208 b.
6. *On tomdyq şyğarmalar jinağy Äl-Farabi, Äbu Nasyr; [aud.: T.Ğabitov [j.b.] ; qūrast.: Ä.Nysanbaev, Ğ. Qūrmanğaliev, N.Seitahmetova ; ğyl. red. Ä.N. Nysanbaev]*. – Astana : Lotos – Astana, 2007. – 336 b.
7. Baeva İ. A. *Psihologicheskaia bezopasnõst v obrazovanii: Monografıa*. – SPb.: SOİUZ, 2002. — 271 s.